

VIAȚA LUI ISUS
povestită de un credincios

Paul Bede Johnson (născut în 1928 la Manchester) este un bine-cunoscut ziarist și istoric englez. A studiat la Stonyhurst College, apoi la Magdalen College (Oxford). S-a afirmat ca jurnalist în anii '50, la *The New Statesman*. În anii '70, a început să aibă concepții tot mai conservatoare; pe fundalul problemelor economiei britanice, s-a opus mișcării sindicale. Susținător al lui Margaret Thatcher, a devenit unul dintre consilierii ei și i-a scris o serie de discursuri. Din 1981 până în 2009, a deținut o rubrică în *The Spectator*. S-a preocupat de problemele și evenimentele care indicau, în opinia sa, declinul general, de la educație la practicarea religiei și comportamentul social. A scris regulat în *The Daily Telegraph* și într-o serie de publicații americane (*The New York Times*, *The Wall Street Journal*, *Commentary*, *The National Review*). Johnson este un critic al modernității. Îi dezaprobă pe cei care folosesc teoria evoluționistă pentru a-și justifica ateismul sau pentru a-și promova experimentele biotehnologice. Catholic conservator, Johnson privește teologia eliberării ca pe o erezie și pledează pentru celibatul preoților, deși consideră că există motive întemeiate pentru hirotonirea femeilor. În anul 2006, Johnson a primit din partea președintelui George W. Bush The Presidential Medal of Freedom.

Bibliografie selectivă: *The Offshore Islanders: A History of the English People* (1972), *Elizabeth I: a Study in Power and Intellect* (1974), *The Life and Times of Edward III* (1974), *Pope John XXIII* (1975), *A History of Christianity* (1977), *Ireland: A Concise History from the Twelfth Century to the Present Day* (1981), *Pope John Paul II and the Catholic Restoration* (1982), *A History of the Modern World from 1917 to the 1980s* (1983; *O istorie a lumii moderne*, Humanitas, 2002), *The History of the Jews* (1987), *Intellectuals* (1988; *Intellectualii*, Humanitas, 1999, reed. 2006, 2011), *To Hell with Picasso & Other Essays* (1996; *La naiba cu Picasso și alte eseuri*, în curs de apariție la Humanitas), *A History of the American People* (1997), *Napoleon* (2002), *Churchill* (2009), *Jesus: A Biography from a Believer* (2010; trad. rom. în versiunea de față sub titlul *Viața lui Isus povestită de un credincios*), *Socrates: A Man for Our Times* (2011; în curs de apariție la Humanitas).

PAUL JOHNSON

VIAȚA LUI ISUS
povestită de un credincios

Traducere din engleză de
LILIANA DONOSE SAMUELSSON

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Proeditură și Tipografie

Paul Johnson

Jesus. A Biography from a Believer

Copyright © Paul Johnson, 2010

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form. This edition published by arrangement with Viking, a member of Penguin Group (USA) Inc.

© HUMANITAS, 2011, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

JOHNSON, PAUL

Viața lui Isus povestită de un credincios / Paul Johnson;

trad.: Liliana Donose Samuelsson. – București: Humanitas, 2011

ISBN 978-973-50-3155-8

I. Donose Samuelsson, Liliana (trad.)

232.9

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

*Mamei mele,
Anne Johnson,
prima care m-a învățat despre Isus*

INTRODUCERE

Om și Dumnezeu

Isus din Nazaret a fost, din punctul de vedere al influenței sale, cea mai importantă ființă omenească din istorie. În același timp, este omul despre care s-a scris și s-a discutat cel mai mult. Cel mai vechi document existent în care se vorbește despre el, *Întâia epistolă către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel*, a fost răspândit (cu alte cuvinte copiat și publicat) în deceniul șase al primului secol d.Cr., la aproximativ douăzeci de ani după moartea lui Isus. Pe vremea aceea, circulau și biografiile scrise în aramaică, limba în care se exprima Isus, însă ele s-au pierdut. Ne-au parvenit totuși patru biografii în limba greacă, publicate în decurs de cincizeci de ani de la moartea lui Isus. Până spre sfârșitul secolului, apăruseră patruzeci și cinci de documente autentice despre el, care au supraviețuit și ele. De atunci, au fost publicate în număr tot mai mare și în toate limbile, mai întâi documente și apoi cărți întregi despre acest subiect. Numai în Anglia există la ora actuală peste o sută de mii de biografii, alături de numeroase monografii. Peste o sută au apărut deja în primul deceniu al secolului XXI.

Religia care comemorează învățăturile, moartea și Învierea lui Isus era bine împământenită în șase țări în jurul anului 50 d.Cr. Adepții acestei religii erau deja cunoscuți

sub numele de „creștini“, denumire pe care credincioșii au adoptat-o cu multă bucurie, deși fusese creată în Antiohia, bine cunoscutul oraș al neologismelor argotice. De atunci, numărul creștinilor a tot crescut, ajungând azi la 1,25 de miliarde. În ciuda faptului că în unele părți ale lumii cifra a rămas neschimbată sau este în declin, creștinismul câștigă teren în Asia, America Latină și mai ales în Africa. Primul loc de cult datează de prin anul 50 d.Cr., iar azi multe dintre cele aproape un milion de capele, biserici, bazilici, abații și catedrale se numără printre cele mai mari, mai remarcabile și mai frumoase construcții clădite vreodată: într-adevăr, influența creștinismului a fost poate factorul suprem în dezvoltarea arhitecturii de-a lungul ultimelor două milenii. Imaginea lui Isus este motivul preferat în pictură și sculptură, dar influența creștinismului este de asemenea predominantă în poezie, muzică și toate celelalte arte, în afară de fotografie, film și mediile electronice, cu toate că și în acestea se întâlnesc adesea imagini ale lui Cristos. Viața lui Isus și religia pe care ea a generat-o sunt în multe privințe – dar mai cu seamă sub aspect cultural și moral – evenimentele centrale în istoria umanității, în jurul cărora gravitează totul, și prevăd că așa va fi și în viitor.

Ne-am referit mai sus la influența lui Isus ca om. Dar motivul importanței lui ca om nu rezidă doar în natura sa umană și în personalitatea sa, sau în acțiunile sale, ci în faptul – de care toți creștinii sunt convingși ca și mine – că Isus era și este în același timp și Dumnezeu. Acest eveniment unic, adică apariția pe pământ a unei ființe care să fie și Dumnezeu, și om, este esența creștinismului.

Cum se explică acest fenomen de excepție? Este un mister, aidoma multor alte chestiuni fundamentale de care ne izbim în viață, cu privire la care nu putem decât să emitem presupuneri. Cum să-i faci pe oameni demni să existe alături de Creatorul lor? Răspunsul ni se dă în Ioan 3,16: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.“

De vreme ce Dumnezeu este atotștiutor și omniprezent, trebuie să presupunem că planul mântuirii – și deci cea din urmă consecință umană – a fost prefigurată în crearea timpului și spațiului și că, de aceea, Dumnezeu a fost *ab initio* trinitar prin natura sa, monoteist, dar și trei-în-unul: Tată, Fiu și Duh Sfânt. Din ce cauză procesul mântuirii a devenit posibil în anul 4 înaintea erei creștine, odată cu nașterea lui Isus, și nu mai devreme sau mai târziu? Întrucât Dumnezeu există dincolo de timp și spațiu – acestea fiind doar niște instrumente efemere care-i permit umanității să evolueze, să fie pusă la încercare și apoi să fie mântuită –, întrebarea (deși mi se pare firească) este zadarnică. La fel de zadarnic este să ne punem întrebări în legătură cu natura lui Isus și a lui Dumnezeu, sau cu pre existența sa de la începutul începutului, fiindcă aceste lucruri nu pot fi cunoscute, ca să nu mai vorbim de viitor, care ne este încă ascuns.

Ceea ce putem face totuși este să scriem despre viața lui Isus-omul, în timpul căreia, potrivit Sfântului Ioan, „S-a sălășuit între noi [...] plin de har și de adevăr“ (1, 14). Viața lui a fost povestită mai des decât viața oricărui alt om, cu o varietate infinită de amănunte provenite din

vaste surse de erudiție, care au dus adesea la controverse și au trezit resentimente. Erudiția este, ca orice altceva, determinată de modă. Spre sfârșitul secolului XIX și la începutul secolului XX, era la modă să se nege existența lui Isus. Nici un erudit serios al zilelor noastre nu mai susține această opinie, și e greu de imaginat cum a putut ea să apară, având în vedere abundența dovezilor privitoare la existența lui Isus. Pentru autorii laici romani, mult mai apropiați de epoca în care a trăit el, de pildă Pliniu, Tacit, Suetoniu, existența sa era un lucru de la sine înțeles, ca de altfel și pentru conștiinciosul istoric evreu Iosephus, care a scris în generația de după moartea lui Isus. Mai mult, spre deosebire de majoritatea covârșitoare a figurilor ilustre din Antichitate, a căror existență n-a fost nicicând pusă la îndoială, Isus a făcut obiectul a patru biografii, dintre care una e scrisă de un martor ocular și celelalte sunt transcrieri ale relatărilor orale făcute de martori oculari. Toate au fost puse în circulație între treizeci și patruzeci de ani de la moartea lui și toate concordă în punctele esențiale. Multe detalii sunt confirmate în scrisori din acel timp, răspândite de discipolii lui.

Când scrii despre viața lui Isus, problema nu e atât sărăcia surselor, cât abundența lor, precum și dificultatea de a pătrunde în spatele textului scris și de a tălmăci pe deplin spusele și episoadele care trebuie explicate din nou fiecărei generații. O altă problemă este cum să prezinți unor cititori aflați la două milenii distanță personalitatea unui om atât de extraordinar și de versatil, înflăcărat și chibzuit, clar și subtil, plin de autoritate, uneori chiar aspru, și totuși nemărginit de bun, înțelegător,

iertător și iubitor, atât de strălucitor în desăvârșirea sa, încât cei din preajmă îi acceptau fără șovăire caracterul divin. Și totuși, una dintre splendorile creștinismului este că scriitorii din toate timpurile au simțit că se pot încumeta să facă propriile portrete ale omului Isus.

Schița ce urmează este realizată cu trăsături largi de pensulă, dar uneori pointillist, și reflectă ani îndelungați de lecturi și studii istorice. În afara referințelor la textele Evangheliei (toate din King James Version*), nu citez alte autorități, dar sunt pregătit, la nevoie, să-mi apăr afirmațiile bazându-mă pe documente. Am încercat să mă exprim clar și concis, în dorința de a transmite bucuria și hrana pe care le capăt mergând pe urmele lui Isus și meditând asupra vorbelor lui.

* Toate citatele biblice din traducerea de față urmează *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994. (*N.t.*)

I

Nașterea, copilăria, tinerețea

Isus s-a născut într-o lume dură, violentă, crudă și instabilă. Era, în același timp, o lume materialistă și tot mai prosperă. Realitatea geopolitică era dominată de Roma, cu posesiunile ei, pe cale să se transforme din republică în imperiu. Ocupa acum toate coastele Mediteranei, pe care unul dintre iluștrii romani, Pompei, o curățase definitiv de plaga piraților, folosind metode de brutalitate necruțătoare, torturi și execuții publice pe scară largă. Rezultatul a fost rapida dezvoltare a comerțului și, implicit, faptul că un număr mare de orașe și indivizi și-au dublat bogățiile în generația imediat anterioară nașterii lui Isus.

Roma, lăsând în urmă Mediterana și avansând în interiorul continentelor, a ocupat întreaga Italie, Spania, Grecia, Egiptul și ceea ce numim azi Turcia. Între cincizeci și șaiszeci de milioane de oameni se aflau acum sub legislația Romei. Cu cincizeci de ani înainte de nașterea lui Isus, Iulius Caesar alipise teritoriului roman întreaga Galie (Franța timpurilor moderne) și efectuase două misiuni de recunoaștere în Britannia, care a fost însă cucerită abia la cincisprezece ani după moartea lui Isus. Extinderea imperiului avea la bază mai curând forța mușchilor

decât tehnologia, și asta datorită celor aproximativ cincisprezece milioane de sclavi, care reprezentau o treime din populația urbană și a căror viață a fost descrisă foarte lapidar de Aristotel: „muncă, pedeapsă și mâncare“. Prețul unui sclav calificat era costul hranei sale pe doi ani. Romanii nu erau nici oameni de știință, nici tehnicieni; erau juriști și constructori. Legile lor, aceleași pentru întreaga lume civilizată, erau aplicate cu o severitate înfiorătoare, iar instrumentul justiției era răstignirea, răufăcătorii fiind bătuți în cuie și lăsați să moară. Romanii au construit drumuri superbe și au descoperit calitățile cimentului, care, amestecat cu aglomerate, producea betonul. Imperiul Roman era fondat pe beton, care le dădea romanilor posibilitatea să construiască apeeducte imense ca să aducă apă proaspătă în orașe, precum și să ridice enorme clădiri publice. Roma n-a produs o cultură la fel de strălucitoare ca aceea a Greciei. Majoritatea statuilor cu care își impodobeau romanii orașele erau copii după modele grecești, și nici nu se puteau mândri cu ceva asemănător Partenonului din Atena. Dar Forumul din Roma era deja spectaculos în măreția sa, iar Panteonul orașului, construit în timpul vieții lui Isus, era revoluționar prin dimensiunile sale. Roma avea și o literatură în plină dezvoltare. Poetul ei național, Vergiliu, a murit cu cincisprezece ani înainte de a se naște Isus, iar cel mai de seamă poet liric al Romei, Horațiu, cu patru ani mai devreme. Dar Ovidiu, poetul dragostei, era încă în viață în anul 4 î.Cr. și avea treizeci și nouă de ani. Titus Livius și-a terminat monumentală sa istorie a Romei când Isus era adolescent. Seneca,

dramaturg și filozof, s-a născut în același an ca Isus. Imensa sculptură cunoscută sub denumirea *Laocoon și fiii săi*, care se află la Muzeele Vaticanului, a fost creată în timpul copilăriei lui Isus.

Dezvoltarea culturală din timpul vieții lui Isus a fost posibilă datorită stabilității impuse de succesorul lui Cezar, Octavian, devenit Caesar Augustus, primul împărat al Romei după războiul civil. A murit când Isus avea optsprezece ani, dar în timpul urmașului său, Tiberiu, Roma era atât de înfricoșată de garda pretoriană, încât împăratul își putea permite să ducă o viață de plăceri pe insula Capri, în timp ce comandantul gărzii, Seian, veghea la menținerea păcii. În locul pe care-l numim Palestina domnea aceeași liniște când s-a născut Isus, sub tirania plutocratică a lui Irod cel Mare. Abilitatea lui în materie de bani l-a făcut omul cel mai bogat din imperiu. Timp de mai bine de treizeci de ani, prin servilismul față de cârmuitorii romani (și oferind daruri somptuoase), a fost stăpân peste străvechiul regat al iudeilor. A fost cel mai vestit constructor al timpului său. A creat un port nou la Cezareea în Samaria, a refăcut și a extins Templul din Ierusalim, a construit băi publice, apeducte și ceea ce noi am numi centre comerciale în șase orașe, precum și o serie de fortărețe puternice, printre care masiva fortăreață Antonia (numită astfel după Marcus Antonius) din Ierusalim, care domina Templul și enormul lui palat. A fost un mare binefăcător pentru evrei, dar nu se bucura de simpatia lor. Doar pe jumătate evreu din naștere, grec ca înclinații culturale, Irod cel Mare era socotit eretic de autoritățile

CUPRINS

- Introducere. Om și Dumnezeu / 7
- I. Nașterea, copilăria, tinerețea / 13
- II. Botezul, ispita și apostolii / 35
- III. Pericolul minunilor / 53
- IV. Ce a propovăduit Isus și de ce / 73
- V. Poezie și pilde, întrebări și tăcere / 87
- VI. Întâlniri: bărbați, femei, copii, vârstnici / 113
- VII. Cele zece porunci noi ale lui Isus / 141
- VIII. Procesul lui Isus și Răstignirea / 163
- IX. Învierea și nașterea creștinismului / 193

Lecturi suplimentare / 211